

İlköğretim Müfettişlerinin Kaynaştırma Uygulamasına İlişkin Görüş ve Önerileri*

Özlem Gözün**

Abant İzzet Baysal Üniversitesi

Nermin Yıkmış***

Anadolu Güzel Sanatlar Lisesi

Özet

İyi bir teftiş ve denetim genel eğitimin olduğu kadar özel eğitimin de önemli bir ögesidir. Dolayısıyla özel eğitimde kaynaştırma uygulamalarında da denetim işini yürüten müfettişlere rehberlik ve iş başında yetiştirme, teftiş ve değerlendirme, inceleme ve soruşturma alanlarını içeren önemli görevler düşmektedir. Bu durumda müfettişler kaynaştırma uygulamasının yapıldığı bir okula denetim için gittiklerinde, kaynaştırma konusunda gerekli bilgi donanımıyla gitmelidir. Öğretmene hem kaynaştırma uygulaması konusunda bilgi sağlayabilmeli ve aynı zamanda da kaynaştırma uygulamasının aksayan yönlerini saptayarak önlem alabilmelidir. Bu nedenle müfettişlerin kaynaştırmaya yönelik görüş ve önerilerinin önemli olduğu düşünülmektedir. Bu çalışma, ilköğretim müfettişlerinin kaynaştırmaya ilişkin görüş ve önerilerini belirlemeyi amaçlamaktadır. Çalışmanın verileri yarı yapılandırılmış görüşmelerle toplanmıştır. Veriler, içerik analizi tekniği kullanılarak analiz edilmiştir.

Anahtar Sözcükler: Kaynaştırma, ilköğretim müfettişleri, niteliksel araştırma.

Abstract

---

* XIV. Özel Eğitim Kongresi'nde sunulmuş sözel bildiridir.

** Öğr. Gör., Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Özel Eğitim Bölümü. Bolu. E-posta: gozun_ibu.edu.tr

*** Öğretmen, Anadolu Güzel Sanatlar Lisesi, Bolu.

A good inspection and control are important elements of special education as well as regular education. Therefore, inspectors, who conducts the inspection in inclusive classes in special education, have some important duties, which include guidance and training on duty, inspection and evaluation, examination and investigation. In this respect, when the inspectors go to a school, at which inclusion is applied, they should have sufficient knowledge about the inclusion. They should provide information with the teachers about the inclusion and, moreover, they should take some precautions after determining the lack of inclusion application. Therefore, it is thought that the opinions and suggestions of the inspectors are important. This study aims to determine the opinions and suggestions of the primary education inspectors about the inclusion. The data of the study were collected by semi-structural interviews. The data were analysed using content analysis technique.

Key Words: Inclusion, primary education inspectors, qualitative research.

Özel gereksinimli bireylerin topluma kazandırılmaları ve üretken bireyle haline gelmeleri eğitim imkanlarının sunulmasına bağlıdır. Özel gereksinimli bireylere sağlanan eğitim ortamları içerisinde "en az kısıtlayıcı eğitim ortamının en üst seviyesini oluşturan kaynaştırma uygulamasında, herhangi bir özür grubundaki öğrenciye gerekli destek hizmetler sağlanarak normal sınıf içinde eğitim görmesi söz konusudur.

Kaynaştırma programının başarılı yürütülmesi çeşitli değişkenlere bağlıdır. Bu değişkenler arasında denetleyiciler, yöneticiler, öğretmenler, aileler, kaynaştırma öğrencileri, normal öğrenciler ve fiziksel ortam yer almaktadır (Allan ve Sproul, 1985; Diler, 1998; Kırcaali-İftar, 1998).

Kaynaştırma bir ekip çalışmasıdır ve kaynaştırmanın başarıya ulaşması ekip çalışmasının başarısına bağlıdır. Takım içerisinde denetleyicilerin de önemli görevleri bulunmaktadır. Denetleme görevini ilköğretim

okullarında ilköğretim müfettişleri yürütmektedir.

İyi bir teftiş ve denetim genel eğitimin olduğu kadar özel eğitimin de önemli bir ögesidir. Teftiş, örgütün amaçlarını gerçekleştirme derecesini saptamak, daha iyi sonuç alabilmek için gerekli önlemleri almak ve süreci geliştirmektir (Özsoy, 1986).

Denetim işleri; uygulama ile plan ve ilkeleri karşılaştırma, ayrılma ve hataları saptama, ayrılma ve hatalı uygulamayı zamanında ve yerinde durdurma, nedenlerini araştırma, giderici düzeltici önlemleri belirleme, önerilerde bulunma, yol gösterme, önlem uygulamalarını gözleme ve sonuçları hakkında hükme varmadır. Bir sistemin amaçlarına yönelik olarak yapılan bir çalışma durumunun değerlendirilmesi, sistemin bütünlüğü ve sistemden çıkan bir ürün için önem taşır. Sistemlerin alt sistemler arasında bütünleşmesinin sağlanması ve her birine amaçlar doğrultusunda, bütünlüğü bozmadan rehberlik ve denetimin yapılması zorunludur.

Müfettişler bu hizmeti sürdüren elemanlardır (Akt., Arslan, 2002)

Ülkemizde kaynaştırma uygulamaları 1983 yılında yürürlüğe giren 2916 sayılı Özel Eğitime Muhtaç Çocuklar Kanunu ile yasal olarak benimsenmiştir. Bu kanuna dayalı olarak çıkarılan 22 Haziran 1992 tarihli Zihinsel Özel gereksinimli Çocukların Eğitim Uygulamaları Yönetmeliğinde "İlkokullarda Özel Eğitim Uygulamaları" başlığı altında "kaynaştırma" ayrı bir bölüm olarak ele alınmıştır. Bu yönetmeliğin 79. maddesinde "zihinsel özürü öğrencilerin kaynaştırma yoluyla eğitim-öğretim gördükleri, okulun idarecileri tarafından, denetim esnasında müfettişlere, bu öğrencilerin özellikleri ve öğretmenlerin faaliyetleri konusunda bilgi verilir ve denetimde bu bilgiler dikkate alınır" ifadesi yer almaktadır (Batu, 2000).

1997 yılında çıkarılan 573 sayılı KHK 12.maddesinde "özel eğitim gerektiren bireylerin eğitimleri, hazırlanan bireysel eğitim planları doğrultusunda akranları ile birlikte her tür ve kademedeki okul ve kurumlarda uygun yöntem ve teknikler kullanılarak sürdürülür" kararı yer almaktadır. Aynı yıl yürürlüğe giren Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliğinin yedinci kısmında kaynaştırma uygulamaları ayrıntılı şekilde ele alınmıştır. Teftiş ve denetim boyutuyla ilgili olarak ve 79. maddede "özel eğitim okul ve kurumları ile özel eğitime destek sağlayan kurumların faaliyetlerinin teftiş ve denetimi özel eğitim ve/veya psikolojik danışma ve rehberlik merkezi alanlarında yetişmiş müfettişlerce yapılır" ifadesi bulunmaktadır.

1999 yılında yürürlüğe giren İlköğretim Müfettişleri Başkanlıkları Yönetmeliğinde müfettişlerin görev alanlarının rehberlik ve iş başında yetiştirme, teftiş ve değerlendirme, inceleme ve soruşturma olduğu belirtilmektedir (MEB, 2000).

Müfettişlerin öğretmenlere rehberlik ve iş başında yetiştirme gibi önemli bir görevi üstlendikleri görülmektedir. Öğretmenlerin en önemli bilgi kaynaklarının müfettişler olduğu yönetmeliklerde ayrıntılı olarak belirtilmektedir. Bu görevleri kapsamında sınıf öğretmenlerinin kaynaştırma eğitimine yönelik bilgi eksikliklerini tamamlamada müfettişlere büyük sorumluluklar düşmekte olduğu düşünülmektedir. Kaynaştırmaya ilişkin öğretmen görüşlerini inceleyen çalışmalarda öğretmenlerin kaynaştırma konusunda bilgi eksiklikleri olduğundan dolayı kaynaştırma programına karşı olumsuz görüş geliştirdiklerini ifade ettikleri görülmüştür (Barton, 1992, Mağden ve Avcı, 1999; Metin ve Güleç, 1998; Uysal, 1995). Bu durumda rehberlik görevini üstlenen müfettişler kaynaştırma uygulamasının yapıldığı bir okula denetim için gittiklerinde, kaynaştırma eğitimi konusunda yeterli rehberliği yapabilmek için gerekli bilgi donanımına sahip olmalıdır. Öğretmene hem kaynaştırma uygulaması konusunda bilgi sağlayabilmeli ve aynı zamanda da kaynaştırma uygulamasının aksayan yönlerini saptayarak önlem alabilmelidir. Türkiye'de kaynaştırmaya yönelik yöneticilerin, öğretmenlerin ve ailelerin görüşlerini belirleyen araştırmalar olmakla birlikte

bilgilendirme ile ilgili önemli bir görevi üstlenen müfettişlerin bu konudaki görüşlerini ortaya koyan bir araştırmaya rastlanmamıştır.

Bu araştırmanın amacı ilköğretim müfettişlerin kaynaştırmaya ilişkin görüş ve önerilerinin belirlenmesidir.

Yöntem

Araştırma Modeli

Bu araştırma niteliksel araştırma yöntemine dayalı olarak desenlenmiştir. Nitel çalışmada temel amaç örnekleme daha derinlemesine incelemektir (Yıldırım ve Şimşek, 2000).

Çalışma Grubu

Araştırmaya Bolu İl Milli Eğitim Müdürlüğü'nde görev yapan ve kaynaştırma uygulamaları ile ilgilendikleri belirtilen 5 müfettiş seçilmiştir. Belirtilen müfettişlere görüşme isteği iletilmiş ve müfettişlerin hepsi görüşmeyi kabul etmişlerdir.

Müfettişlerin mesleki kıdemleri 15-20 yıl arasındadır. 4 müfettiş Eğitim Yönetimi ve Denetimi alanında yüksek lisansını tamamlamıştır. Bir müfettiş de kaynaştırma ile ilgili 3 kez seminere katılmıştır.

Verilerin Toplanması

Araştırmanın verileri 2004 Ekim ayı içerisinde görüşme çeşitlerinden biri olan yarı yapılandırılmış görüşme tekniği ile toplanmıştır.

Araştırmaya katılmayı kabul eden müfettişlerle uygun oldukları günler ve saatler belirlenerek görüşme için randevu alınmıştır. Görüşmeler İl Milli Eğitim

Müdürlüğü'nde müfettişlerin odasında gerçekleştirilmiştir. Görüşmelerin tamamı araştırmacı tarafından ve bire-bir olarak gerçekleştirilmiştir. Görüşmeler ses kayıt cihazı ile kaydedilmiştir ve her bir görüşme ortalama 15-30 dakika arasında sürmüştür.

Görüşmeler yapılırken müfettişlere sorulan sorular aşağıda sırasıyla verilmiştir:

Görüşme soruları

1- Denetim için gittiğiniz normal sınıflarda kaynaştırma öğrencisi var mıydı?

2- Sizce hangi öğrenciler kaynaştırılmalı hangileri kaynaştırılmamalı?

3-Kaynaştırma yapılan ortamlarda kaynaştırma uygulamalarıyla ilgili sizin görüşleriniz nelerdir?

4- Kaynaştırma başlatılacak bir okuldan sizin önerileriniz istenseydi neler önerirdiniz?

5- Okullardaki kaynaştırma etkinliklerinin başarısı için,

a) Öğretmenlerden,

b) Okul yönetiminden,

c) Milli Eğitim Bakanlığı'ndan beklentileriniz nelerdir?

6- İlköğretim müfettişlerinin kaynaştırmada rolleri neler olmalıdır?

Verilerin Analizi

Araştırmanın verileri içerik analizi tekniği ile çözümlenmiştir. Görüşmeler tamamlandıktan sonra, ses kayıtlarının yazıya dökümü işlemine başlanmıştır. Görüşmelerin dökümleri yapılırken her konuşma duyulduğu şekliyle,

hiçbir düzeltme yapılmadan ve görüşmeci görüşülen sırasıyla yapılmıştır. Bu çerçevede dökümü yapılan verilerin içindeki bilgiler sistematik olarak kodlanmıştır. Burada temel amaç toplanan verileri açıklayabilecek kavramlara ve ilişkilere ulaşmaktır. Bunun için, temel olarak birbirine benzeyen veriler belirli kavramlar ve temalar çerçevesinde bir araya getirilmiştir. Görüşme yapılan birinci kişi için G:1, ikinci kişi için G:2, üçüncü kişi için G:3, dördüncü kişi için G:4 ve beşinci görüşmeci için G:5 kodu kullanılmıştır.

Bulgular

Bu bölümde kendileriyle görüşülen müfettişlerin verdikleri bilgilerden elde edilen ve araştırmanın bulgularını oluşturan tema ve her bir temanın alt temaları yer almaktadır.

Görüşmelerde müfettişlerin hepsi ilk olarak kendilerine sorulan "Denetim için gittiğiniz normal sınıflarda kaynaştırma öğrencisi var mıydı?" sorusuna "evet vardı" cevabını vermişlerdir. Bu soruya yönelik olarak müfettişlerin şu ifadelerde buldukları görülmüştür:

"Var karşılaşıyoruz kaynaştırma öğrencileriyle. Bunların bir kısmı raporlu yani rehberlik araştırma merkezi tarafından kaynaştırma raporu verilmiş. Bunlar olabildiği gibi bu tür öğrencilerin varlığı da var ama raporu yok." (G:1)

"Evet denetimlerde kaynaştırma öğrencilerine rastladım, hocam bunu kaynaştırmaya aldık dediler" (G:5)

Müfettişlerin denetim için gittikleri normal sınıflarda kaynaştırma öğrencisine rastlamalarına ilişkin sorudan sonra sorulan soruların hepsi müfettişlerin kaynaştırma uygulamalarına yönelik görüş ve önerilerini kapsamaktadır. Müfettişlerin bu sorulara vermiş oldukları bilgiler doğrultusunda 8 tema oluşturulmuştur. Bu temalar şu şekilde sıralanmaktadır:

1-Kaynaştırmaya Uygun Olan Öğrenciler

2-Kaynaştırmaya Uygun Olmayan Öğrenciler

3-Kaynaştırma Yapılan Ortamlarda Kaynaştırma Uygulamaları

4-Kaynaştırma Başlatılacak Bir Okul İçin Müfettişlerin Önerileri

5-Müfettişlerin Okullardaki Kaynaştırma Etkinliklerinin Başarısı İçin Öğretmenlerden Beklentileri

6- Müfettişlerin Okullardaki Kaynaştırma Etkinliklerinin Başarısı İçin Okul Yönetiminden Beklentileri

7- Müfettişlerin Okullardaki Kaynaştırma Etkinliklerinin Başarısı İçin Milli Eğitim Bakanlığı'ndan Beklentileri

8- İlköğretim Müfettişlerinin Kaynaştırmadaki Rollerini

Kaynaştırmaya Uygun Olan Öğrenciler

Görüşme yapılan müfettişlerin hangi öğrencilerin kaynaştırılabileceği konusunda farklı görüşleri bulunmaktadır. Bu görüşler şu gruplarda toplanmaktadır:

1- Tüm öğrencilerin kaynaştırılması

2- Sınıf atmosferine uyum sağlayabilecek öğrencilerin kaynaştırılması

3- Zihinsel engelli öğrencilerin kaynaştırılması

a-Hafif derece zihinsel engelli olan öğrenciler

4- Öğrenme güçlüğü olanların kaynaştırılması

5- Kararsızım

Müfettişlerin bu konuya ilişkin düşüncelerini şu cümlelerle ifade etmişlerdir:

"Günlük yaşantısını sağlayabilecek düzeyde olanlar için söylüyorum, onları normal eğitim içerisinde denemek lazım. Zeka yönünden bazı gerilikleri olan bazı öğrencilerin mutlaka sınıf içerisinde kaynaştırılmasından yanayım." (G:2)

"Sınıfın atmosferine uyum sağlayacaksa, çocuk eziklik duymayacaksa, kişisel olarak ezilmeyecekse, arkadaşları tarafından itilmeyecekse o çocuklar kaynaştırmaya alınabilir." (G:3)

Kaynaştırmaya Uygun Olmayan Öğrenciler

Müfettişlerin üçü (G:2, G:3, G:4) kaynaştırma uygulamasına uygun olmayan öğrenciler konusunda bedensel engelli öğrencilerin kaynaştırılmaması gerektiği yönünde görüşlerini ifade etmişlerdir. Kaynaştırma uygulamasına uygun olmayan öğrenciler konusundaki müfettiş görüşleri 3 grupta toplanmaktadır:

1- *Birden çok engeli olan öğrenciler:* Görüşleri alınan müfettişlerden biri birden fazla engeli olanların kaynaştırılmaması

gerektiğini belirtmiştir. Buna ilişkin olarak G:1 görüşlerini: "Şimdi birden çok engeli varsa kaynaştırılması daha zor yani okullarımızın yapıları farklı, engelli için giriş, tuvalet ve fiziksel özellikler gibi." cümlesiyle ifade etmiştir.

2-*Bedensel engelli öğrenciler:* Görüşme yapılan müfettişlerden dördü bedensel engele sahip öğrencilerin alay konusu olup ezildikleri için kaynaştırılmaması gerektiğini ifade etmişlerdir. Bu konuya yönelik olarak G:3 "Ama fiziki özürülüler var onlar alay konusu oluyor.İster istemez çocuklar daha çok yıkıma uğruyor." İfadesi ile düşüncelerini vurgulamıştır.

3-*Zihinsel engelli öğrenciler:* Görüşme yapılan müfettişlerden biri ise zihinsel engellilerin kaynaştırılmasının çok uygun olmadığını şu ifade ile belirtmiştir: "Zihinsel engelliler hemen değil de belirli aşamalardan geçtikten sonra da olabilir ancak orada da yaş faktörü çıkar karşımıza. Yani kaynaştırmaya alınması gereken çocuklar okul içerisinde öğrenme güçlüğü çeken yani zihinsel engelli değil, bedensel engelli değil." (G:5)

Kaynaştırma Yapılan Ortamlarda Kaynaştırma Uygulamaları

Kendileriyle görüşme yapılan müfettişlerin kaynaştırma yapılan ortamlardaki kaynaştırma uygulamalarına yönelik farklı görüşleri 3 grupta toplanmaktadır:

1- Kaynaştırma yapılmıyor

a) Kaynaştırma öğrencisi sınıfın bir köşesine atılarak soyutlanıyor

b) Kaynaştırma için bireysel eğitim ve ek düzenlemeler yok

c) Eğitimciler kaynaştırmayı bilmiyor

d) Öğretmenler bireysel eğitimden haberdar değil

e) Rehberlik Araştırma Merkezinde çocuk hakkında rapor hazırlayan uzmanlar konuya tam hakim değiller

2- Kaynaştırma kısmen yapılıyor

a) Bilinçli öğretmenler kaynaştırma öğrencisine sorumluluklar verebiliyor

b) Az sayıda öğretmen kaynaştırma öğrencisine yönelik özel bir çalışma yapıyor

3- Kaynaştırma uygulamalarını bire-bir görmek mümkün olmuyor

Müfettişler bu konuya yönelik görüşlerini şu ifadelerle belirtmişlerdir:

"En büyük eksiklerimiz kaynaştırma yapılmıyor aslında." (G:1)

"Gittiğimiz okullarda birebir görmek mümkün değil. Biraz işin içerisine girdikten sonra anlıyorsunuz birçok şeyi." (G:2)

"Arzu edilen kaynaştırma yapılamıyor. Fakat işin bilincinde olan öğretmenlerimiz de var." (G:4)

"Benim gördüğüm aslında pek de bir şey yapılmıyor açıkça söylüyorum." (G:5)

Kaynaştırma Başlatılacak Bir Okul İçin Müfettişlerin Önerileri

Kendileriyle görüşme yapılan müfettişler kaynaştırma başlatılacak bir okul için farklı

öneriler sunmuşlardır. Müfettişlerin (G:1, G:3, G:5) özellikle vurguladıkları ifade fiziksel koşulların engel durumuna göre düzenlenmesi gerektiğine yöneliktir. Kaynaştırma başlatılacak bir okul için müfettişlerin önerileri aşağıdaki başlıklar altında toplanmaktadır. Bunlar:

1-Yöneticilere Yönelik Öneriler

a) Müdürler kaynaştırma uygulamasına inanmalı

b) Okul yöneticileri seminere alınmalı

c) Okul-aile işbirliği yapılması

2- Öğretmenlere Yönelik Öneriler

a) Öğretmenlerin bireysel farklılıkların farkında olması

b) Kaynaştırmada görevlendirilecek öğretmenlerin özel eğitim konusunda yeterli olması

c) Öğretmenlerin seminere alınması

3- Normal Öğrencilere Yönelik Öneriler

a) Sınıftaki diğer öğrencilerin bilgilendirilmesi

4- Ailelere Yönelik Öneriler

a) Velilerin kaynaştırma konusunda bilgilendirilmesi

b) Engelli çocuğun ailesinin çocuğunu kabul etmesi

5- Engellilere Yönelik Tutumlar İçin Öneriler

a) Engellilerin normal bir insan olarak görülmesi

b) Engellilere saygı gösterilmesi ve değer verilmesi

c) Engellilere acıma duygusuyla bakılmaması

6-Fiziksel ortamın hazırlanması

7- Gerekli materyalin sağlanması

8- Özel destek sağlanması

Bu konuya ilişkin müfettişler şu ifadeleri kullanmışlardır:

"Fiziki durumu okulların engel durumuna göre düzenlenmeli. Artı öğretmenlerimiz böyle bir eğitim almalı. Kaynaştırma eğitimi ile ilgili ek destek sağlayacak şekilde onlara. Daha sonra müdürlerimiz buna inanmalı bir kere. Velilerle görüşülmeli. Hatta kaynaştırma olan sınıftaki öğrenciler de bilgilendirilmeli. Bir de bunlar için özel destek sağlanmalı." (G:1)

"Önce fiziki ortamın düzenlenmesini isterim. İkincisi araçların çok amaçlı olmasını isterim." (G:3)

"Okulun fiziki şartlarının çok iyi olması lazım." (G:5)

Müfettişlerin Okullardaki Kaynaştırma Etkinliklerinin Başarısı İçin Öğretmenlerden Beklentileri

Görüşme yapılan müfettişlerin okullardaki kaynaştırma etkinliklerinin başarısı için farklı görüşleri bulunmaktadır. Bu görüşler şu gruplarda toplanmaktadır:

1-Kaynaştırmaya inanması

2-Öğrenci merkezli eğitim yapması

3-Sınıf ortamını düzenlemesi

4-Portföy dosyaları ile çocukların gelişimsel özelliklerini incelemesi

5-Kaynaştırma öğrencisinin anne ve babasına gereken yardımı yapması

6-Öğretmenlerin kişilik yapısına yönelik beklentiler

a) İnsana değer vermesi

b) Kişiler arasında ayırım yapmaması

c) Kaynaştırma öğrencisine sevgiyle yaklaşması

d) Sabırlı olması

e) Duygusal ve empatik olması

Müfettişler bu konuya ilişkin görüşlerini şu cümlelerle ifade etmişlerdir:

"Portföy dosyalarıyla çocukların gelişimsel özelliklerinde inceleme imkanımız olmalıdır. Ve bunu da öğretmen tutmalıdır. Ve bu gibi sınıflarda hep söylediler de şimdiye kadar hiç olmadı, öğrenci merkezli öğretim. Bu çalışmalarda takım ve ferdi çalışmalara yer yer yer verilmeli." (G:3)

"Öğretmenlerden birinci beklentimiz o kişiyi önce kabullenmesi." (G:4)

Müfettişlerin Okullardaki Kaynaştırma Etkinliklerinin Başarısı İçin Okul Yönetiminden Beklentileri

Müfettişlerin çoğu (G:1, G:2, G:3, G:5) okullardaki kaynaştırma etkinliklerinin başarısı için okul yönetiminden öncelikle fiziki şartları ve ortamı düzenlemesine yönelik beklentilerini vurgulamışlardır. Bu konuya yönelik müfettişlerin farklı görüşleri şu gruplarda toplanmaktadır:

1- Fiziki şartların ve ortamın düzenlenmesi

2- Öğretmenlerin bilgi ve materyal bakımından tam desteklenmesi

3- Kaynaştırmaya inanması

4- Anlayışlı ve toleranslı olması

5- Kaynaştırma öğrencisini sosyal çalışmalara katması

6- Kaynaştırma için gönüllü olması

7- Öğretmenlerle kaynaştırma uygulaması konusunda toplantı yapması

8- Öğretmen ve veliler ile iyi bir diyaloğu olması

Müfettişlerin bu konuya yönelik görüşlerini şu şekilde ifade ettikleri görülmüştür:

"Okul yönetimi bir kere bu işi kabul edecek, sonra onlara sağlayabileceği yani ne yapılacaksa fiziki ortamı sağlayacak, öğretmenlerle bir takım toplantılar yapacak. Öğretmenlerle diyaloğu çok iyi olacak. Saygılı olacak, öğretmenin ondan beklentisine cevap verecek." (G:5)

"Okul yönetiminin bu konuyu kabullenmesi gerekiyor. Sadece öğretmenle de bitmiyor, bu çocuğumuzun ihtiyaçları olacak yeri geldiği zaman destek gerekecek bunda da okul yönetiminin duyarlı olması gerekiyor." (G:4)

Müfettişlerin Okullardaki Kaynaştırma Etkinliklerinin Başarısı İçin Milli Eğitim Bakanlığı'ndan Beklentileri

Kendisiyle görüşme yapılan müfettişlerin kaynaştırma etkinliklerinin başarısı için Milli Eğitim Bakanlığı'ndan beklentilerine yönelik farklı

görüşleri şu gruplarda toplanmaktadır:

1- Okul bazında kaynaştırma okullarında toplulaştırma yoluna gidilmesi

2- Kaynaştırmanın bilimsel boyutları ile ele alınması

3- Çağın şartlarına uygun mevzuatların hazırlanması ve tedbirler alınması

4- Özel eğitime daha çok önem vermesi

5- Engel durumuna göre okulların yaygınlaştırılması

6- Kaynaştırma uygulamalarını projelendirmeli ve ortamlar düzenlenmeli

7- Kaynaştırma öğrencisi için kitaplar hazırlanması

8- Yaz kamplarına engelli öğrencilerin katılımının sağlanması

9- Evlere gezici öğretmen hizmetinin götürülmesi

10- Hizmet içi kursları açarak sınıf öğretmenlerini yetiştirmesi

11- Okullara araç gereç desteği sağlanması

Müfettişler bu konudaki görüşlerini şu cümlelerle ifade etmişlerdir:

"Milli Eğitim Bakanlığı'ndan beklentilerimiz yani engel durumlarına göre okulların yaygınlaştırılması. Engel durumlarına göre çocuklarımızın gidebileceği okullar tam olarak belirlenemediği zaman evlere hizmet götürülmesi yani gezici öğretmen uygulaması." (G:4)

"Şimdi bir özel eğitime gerekli önemi verdiğini düşünmüyorum. Niye vermediğini sanmıyorum eğer vermiş

olsaydı bizim burada devletimizin açmış olduğu bir okul olurdu. Özel eğitime muhtaç çocukların gittiği bir okul olurdu." (G:3)

"Bakanlık bunu bilimsel boyutlarıyla ele alsınlar efendim. Çağın şartlarına uygun mevzuatların hazırlanması tedbirler alınması bu konuda işte bütçeden yatırım kurumlarından, yatırımlardan bu tür öğrenciler için kitaplar hazırlanması, yaz kamplarında çocukların değerlendirilmesi." (G:2)

İlköğretim Müfettişlerinin Kaynaştırmadaki Rollerini

Müfettişlerin çoğu (G:1, G:3, G:4, G:5) kaynaştırmadaki rollerinin rehberlik görevleri kapsamında öğretmenleri kaynaştırma konusunda bilgilendirmek ve kaynaştırmanın aksayan yönlerini saptayıp gerekli önlemleri almada yardımcı olmak olduğu şeklinde ifade etmişlerdir. Müfettişlerin kaynaştırmadaki rollerine ilişkin görüşleri şu alanlarda toplanmaktadır:

1- Bilgilendirme

a) Okul idaresini bilgilendirmek

b) Öğretmenleri bilgilendirmek

2- Kaynaştırmanın aksayan yönlerini saptayıp gerekli önlemleri almada yardımcı olmak

3- Müfettişlerin konuları itibarı ile öğretmen üzerinde kaynaştırma konusunda da etkili olması

4- Tanısı konulmamış öğrencilerin tespiti için öğretmenlerin Rehberlik Araştırma Merkezi ile ilişki kurmasını sağlamak

5- Müfettişler kaynaştırma konusunda yetersiz

Bu konu ile ilgili olarak müfettişler düşüncelerini şu cümlelerle ifade etmişlerdir:

"Müfettişlerin bu konuda çok da yeterli olduklarını söyleyemem, hatta müfettişlere de bizim üniversitemiz bu konuda eğitici, öğretici seminerler vermeli. Kurslarla müfettişlerin bilgilenebilir." (G:3)

"Kaynaştırmada rolleri gittikleri kurumlarda öncelikle bunun tespitini yapıp ne yapılıyor bunlarla ilgili, aksayan yönler neler, neler yapılabilir, gerek öğretmenleri bilgilendirmek, gerekse okul idaresini bunlardan haberdar etmek ve bunlarla ilgili önlem almak." (G:1)

Tartışma

Araştırma bulguları incelendiğinde, müfettişlerin denetim için gittikleri sınıflarda kaynaştırma öğrencileri ile karşılaştıklarını belirtmeleri bir ekip işi olan kaynaştırma uygulamasında müfettişlerin de çok önemli görevleri üstlendiklerini ortaya koyabilir. Bu durumda müfettişler denetim için gittikleri sınıflarda öğretmenlere başarılı bir kaynaştırma uygulamasında yeterli rehberliği yapabilmelidir. Öğretmene hem kaynaştırma uygulaması konusunda bilgi sağlayabilmeli ve aynı zamanda da kaynaştırma uygulamasının aksayan yönlerini saptayarak önlem alabilmelidir.

Kaynaştırma uygulamasına alınacak öğrenciler konusunda müfettişler daha çok öğrenme güçlüğü olan, hafif derece zihinsel engelli olan ve sınıf

atmosferine uyum gösterebilecek öğrencileri belirtirken özellikle birden fazla engeli olanlar, zihinsel engelli ve bedensel engelli öğrencilerin kaynaştırma uygulaması için uygun olmadıklarını belirtmişlerdir. Sadece bir müfettiş birden fazla engeli olmayan tüm öğrencilerin kaynaştırma uygulamasına alınabileceğini ifade etmiştir. Müfettişlerin hiçbiri işitme ve görme engellileri kaynaştırma uygulamaları için değerlendirmeye almayı onlar için zaten ayrı okulların olması gerektiğini görüşme sırasında belirtmişlerdir. Müfettişlerin bu görüşleri değerlendirildiğinde müfettişlerin engelli öğrencilerle ilgili bilgilerinin yetersiz olduğu söylenebilir. Atay (1995), kaynaştırma programlarına yönelik ilkökul öğretmenlerinin tutumlarını ve bu tutumlara etki edebileceği düşünülen etmenleri incelemiştir. Araştırmanın sonucunda özel eğitim vermek için materyal, kaynak ve yeni düzenlemeler gerektirmeyen engel türlerinin kaynaştırma programlarında daha çok tercih edildikleri görülmüştür. Öğretmenlerin bu görüşleri müfettişlerin görüşleri ile benzerlik göstermektedir. Özel gereksinimli öğrencilerin engel türü ve özelliklerine uygun eğitim kurum ve programlarına yerleştirilmesinde müfettişlere önemli görevler düşmektedir. Müfettişlerin kaynaştırmaya uygun öğrencilere yönelik yeterli bilgiye sahip olmaları kaynaştırma sınıfındaki öğretmenlere yapacakları rehberlikte daha doğru bilgilerin aktarılması açısından etkili olabilir.

Kaynaştırma yapılan ortamlarda kaynaştırma uygulamalarına yönelik olarak ise müfettişlerin çoğu kaynaştırma uygulamasının yapılmadığını belirtirken bir kısmı kısmen kaynaştırma uygulaması yapıldığını ifade etmişlerdir. Müfettişler özellikle gerekli düzenlemelerin yapılmaması ve öğretmenlerin kaynaştırma eğitimi konusundaki bilgi eksikliği nedeniyle kaynaştırma uygulamasının istenilen düzeyde gerçekleşmediğini vurgulamışlardır. Bu bulgular bize kaynaştırma için yapılacak ön hazırlıkların ne kadar önemli olduğunu göstermektedir. Uysal (1995), okul yöneticileri ve öğretmenlerin kaynaştırmaya yönelik görüşlerini incelediği araştırmasında kaynaştırma ile ilgili yeterli bilgilerinin olmadığını, kaynaştırma eğitimi konusunda kendilerine rehberlik yapılmadığını belirtmişlerdir. Müfettişlerin kaynaştırma uygulamasına yönelik değerlendirmeleri kaynaştırma ekibi içerisinde yer alan okul yöneticileri ve öğretmenlerin görüşleri ile benzerlik göstermektedir.

Kaynaştırma başlatılacak bir okul için müfettişler farklı önerilerde bulunmuşlardır. Müfettişlerin önerileri kaynaştırmanın başarısı için önemli unsurları içermektedir. Araştırmanın bulguları, müfettişlerin daha çok yöneticilerin ve öğretmenlerin kaynaştırmaya inanması konusu üzerinde durduklarını göstermektedir. Ayrıca müfettişler yöneticilerin, öğretmenlerin, ailelerin ve normal öğrencilerin bilgilendirilmesini de ifade etmişlerdir. Yapılan pek çok

araştırma kaynaştırma konusunda yapılan bilgilendirme programlarının tutumlar üzerinde olumlu etkileri olduğunu göstermektedir (Akçamete ve Kargın, 1994; Gözün, 2003; Kayaoğlu, 1999; Leyser ve Abrahms, 1983; Yıkılmış ve diğ., 1997, 1998). Ancak müfettişlerin destek özel eğitim hizmetlerinin sağlanması konusuna yönelik görüş sunmaması kaynaştırmanın etkili bir şekilde yapılmasında en önemli koşulun müfettişler tarafından yeterince bilinmediğini düşündürmektedir.

Müfettişlerin okullardaki kaynaştırma etkinliklerinin başarısı için öğretmenlerden beklentileri konusunda müfettişlerin daha çok öğretmenlerin kaynaştırmaya inanmaları konusunda görüşlerini ifade ettikleri görülmektedir. Ayrıca öğretmenlerin sahip olması gereken kişilik özelliklerini ve sınıf ortamını düzenlemesine yönelik görüşlerini belirtmişlerdir. Müfettişlerin bu konudaki görüşleri daha çok öğretmen tutumlarına yönelik olmuştur. Ancak kaynaştırmanın başarılı olması için öğretmenlerin kaynaştırma öğrencisi için hazırlanacak bireyselleştirilmiş eğitim programları, etkili sınıf yönetimi, davranış değiştirme teknikleri, kaynaştırma öğrencisine uygulayacağı öğretim yöntemleri ve kaynaştırma öğrencisi ve sınıfını hazırlama (Kırcaali-İftar, 1992) konularına yönelik yeterli görüş ifade etmemeleri müfettişlerin sınıf öğretmenlerinin kaynaştırma becerileri konusunda yeterli bilgiye sahip olmadığını düşündürmektedir.

Müfettişlerin kaynaştırma etkinliklerinin başarısı için okul yönetiminden beklentilerine yönelik görüşleri incelendiğinde müfettişlerin kaynaştırmada okul yönetimine düşen sorumlulukları önemle vurguladıkları görülmüştür. Bu konuya yönelik üzerinde önemle durdukları konu daha çok okul yönetiminin kaynaştırmaya uygulamasına inanmaları doğrultusundadır. Okul yönetiminin kaynaştırmanın gereğine ve önemine inanması, kaynaştırma uygulaması içinde yer alan her bir unsurun işini kolaylaştırıcaktır (Batu, 2000). Müfettişlerin bu konudaki diğer görüşleri okul yönetiminin fiziki şartları ve ortam düzenlemesini sağlaması ve öğretmenlerle toplantılar düzenlemesidir.

Müfettişlerin kaynaştırma etkinliklerinin başarısı için Milli Eğitim Bakanlığı'ndan beklentilerine yönelik görüşleri incelendiğinde müfettişlerin daha çok engelli çocuklara yönelik ayrı okullar açması konusunda görüşlerini ifade ettikleri görülmüştür. Diğer bir görüşler ise her okulda kaynaştırma uygulamalarının yapılması ve kaynaştırma uygulamalarının proje temelli yapılmasına yöneliktir. Bu bulgular bize müfettişlerin engelli çocukların eğitim ortamları ile ilgili olarak daha çok ayrı eğitim okullarını tercih ettiklerini düşündürmektedir.

Müfettişler kaynaştırmadaki rollerine ilişkin görüşlerini, rehberlik görevleri dahilinde öğretmenleri kaynaştırma konusunda bilgilendirmek ve kaynaştırmanın aksayan yönlerini saptayıp gerekli önlemleri almada yardımcı olmak şeklinde belirtmişlerdir. Bu konudaki önemli bir başka bulgu da

müfettişlerin kaynaştırma konusunda yeterli olmadıklarının belirtilmesidir. Gürsel (1999) zihin engelli öğrencilerin öğretiminden sorumlu öğretmenlerin denetiminde ilköğretim müfettişlerinin karşılaştıkları sorunlara ilişkin görüşlerini ortaya koymak amacı ile yapmış olduğu çalışmasında müfettişler kendilerini kaynaştırma programı uygulayan okul ve sınıfların denetiminde yeterli görmediklerini belirtmişlerdir. Bu bulgu araştırmancının bulgularını destekler niteliktedir. Bu konuda yeterli bilgiye sahip olmayan bir müfettişin öğretmene gerekli rehberliği ne kadar etkili yapabileceği düşündürücüdür. Yıkılmış ve diğerleri (2001), kaynaştırma sınıflarında çalışan öğretmenlerin müfettiş yardımlarına ilişkin görüşlerini belirledikleri çalışmalarında öğretmenler kaynaştırma uygulaması konusunda müfettişlerden yardım almadıklarını belirtmişlerdir. Kaynaştırmanın bir ekip işidir ve ekibin başarısı da büyük ölçüde

işbirliğine bağlıdır. Bu yüzden kaynaştırma konusunda yeterli bilgiye sahip olmak ve ekibin diğer üyelerine de bu konu ile ilgili yeterli bir biçimde bilgilendirmek başarılı bir kaynaştırma uygulamasının yürütülmesi açısından çok önemlidir.

Müfettişlerin rehberlik ve iş başında yetiştirme rollerini daha etkili yapabilmeleri bu konudaki bilgi düzeylerinin arttırılması ile mümkün olabilir. İlköğretim müfettişleri kaynaştırma uygulamalarıyla ilgili yeterli bilgiye sahip olmasını sağlamak amacı ile bakanlık tarafından kaynaştırma eğitime yönelik hizmetiçi eğitim programları düzenlenebilir. Ayrıca müfettişlerin özel eğitim alanında yüksek lisans düzeyinde eğitim almaları sağlanabilir. Özellikle özel eğitim alanında eğitimini tamamlamış müfettişler kaynaştırma uygulamalarında görevlendirilebilir.

KAYNAKLAR

- Akçamete, G., & Kargın, T. (1994). Hizmetiçi eğitim programının öğretmenlerin işitme özel gereksinimlilere yönelik tutumlarına etkisi. *Özel Eğitim Dergisi*, 1(4),13-19.
- Allan, J., & Sproul, G. (1985). *Mainstreaming readings and activities for counsellors and teachers*. University of Toronto: Guidance Centre.
- Arslan, Ü. (2002). Okul öncesi öğretmenlerinin ilköğretim teftiş sisteminden kaynaklanan problemleri. *Erken Çocukluk Gelişimi ve Eğitimi Sempozyumu*. Kök Yayıncılık.
- Atay, M. (1995). *Özel gereksinimli çocukların normal yaşlıları ile birlikte eğitim aldıkları kaynaştırma programlarına karşı öğretmen tutumları üzerine bir inceleme*. Yayınlanmamış doktora tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Barton, M. L. (1992). *Teachers' opinions on the implementation and effects of mainstreaming*. Web: <http://www.ericfacility.net/servlet/com.artesiotech.servlet.search.SearchServlet?action=9>.
- Batu, S. (2000). *Özel gereksinimli öğrencilerin kaynaştırıldığı bir kız meslek lisesindeki öğretmenlerin kaynaştırmaya ilişkin görüş ve önerileri*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yayınları.
- Burgaz, B. (1995). İlköğretim kurumlarının denetiminde yeterince yerine getirilmediği görülen bazı denetim rolleri ve nedenleri. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 11, 127-134.
- Diler, N. (1998). Kaynaştırma kavramı, kaynaştırma uygulamaları ve etkili kaynaştırma için yapılması gerekenler. *8. Ulusal Özel Eğitim Kongresi*, Edirne.
- Farrel, M. (2000). Educational inclusion and raising standards. *British Journal Special Education*. 27(1).
- Gözün, Ö. (2003). *Öğretmen adaylarının kaynaştırma konusunda bilgilendirilmelerinin kaynaştırmaya yönelik tutumlarının değişimindeki etkililiği*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Bolu.
- Gürsel, O. (1999). Zihinsel engelli öğrencilerin öğretimden sorumlu öğretmenlerin denetiminde ilköğretim müfettişlerinin karşılaştıkları sorunlara ilişkin görüşleri. *9. Ulusal Özel Eğitim Kongresi*. Eskişehir.
- Kayaoğlu, H. (1999). *Bilgilendirme programının normal sınıf öğretmenlerinin kaynaştırma ortamındaki işitme özel gereksinimli çocuklara yönelik tutumlarına etkisi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Kırcaali-İftar, G. (1992). Kaynaştırma becerileri özdeğerlendirme aracı. *Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 5, 119-129.
- Leyser, Y., & Abrams, P. D. (1983). A shift to the positive: An effective programme for changing pre-service teachers' attitudes toward the disabled. *Educational Review*, 35, 35-43.
- Mağden, D., & Avcı, N. (1999). Öğretmen adaylarının özürsüz öğrencilerin kaynaştırılmasına ilişkin görüşleri. *IV. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi Bildirileri*, Eskişehir.
- Metin, N., & Güleç, H. (1998). İlköğretim okullarındaki eğitimcilerin özürsüz çocuklarla normal çocukların kaynaştırıldığı programlar hakkındaki düşüncelerin incelenmesi. *8. Ulusal Özel Eğitim Kongresi*, Edirne.
- Milli Eğitim Bakanlığı (2000, Ocak). İlköğretim müfettişleri başkanlıkları ve teftiş yönergesi. *Tebliğler Dergisi*, 2000-2508.
- Özsoy, Y. (1986). Özel eğitimde denetim. *Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2, 137-149.
- Uysal, A. (1997). Okul yöneticileri ve öğretmenlerin zihinsel engelli çocukların kaynaştırılmasında karşılaşılan sorunlara ilişkin görüşler. *Ankara Üniversitesi 5. Mitat*